

فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۸، شماره ۲۷، تابستان ۹۷

اولویت‌بندی تهدیدات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)^۱

حسین بختیاری^۲، علی صالح نیا^۳

چکیده

جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان کشوری با موقعیت راهبردی، در دنیای معاصر همواره در معرض انبوهی از تهدیدات در سطوح فروملی، ملی و فراملی است. آنچه بیش از هر چیز دیگر برای تأمین امنیت ملی کشور لازم به‌نظر می‌رسد توجه ویژه به شناسایی و احصای تهدیدات امنیت ملی کشور و تلاش در جهت مقابله با این تهدیدات است و، با توجه به محدودیت زمان و منابع مالی و انسانی برای مقابله با این تهدیدات، اولویت‌بندی دقیق تهدیدات اهمیت دارد. در این مقاله، ابتدا تهدیدات پیرامونی جمهوری اسلامی در ابعاد مختلف نظامی - اطلاعاتی، سیاسی - فرهنگی، اقتصادی و محیطی احصا و دسته‌بندی شده و سپس، با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)، که یکی از پرکاربردترین روش‌های تحقیق در عملیات نرم است، وزن و اهمیت هر کدام از این تهدیدات مبتنی بر نظرات خبرگان مشخص شده است؛ تا برای مقابله با بحران‌ها و تهدیدات امنیت ملی کشور، در تخصیص صحیح زمان و منابع به سیاست‌گذاران امنیت ملی فایده داشته باشد. نتایج حاصل از اجرای روش فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی حاکی از اولویت معیار نظامی - اطلاعاتی در سطح معیارها و همچنین اولویت بالای جاسوسی و نفوذ اطلاعاتی در سطح گزینه‌ها است.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۳/۱۳

۱. تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۱۹

۲. عضو هیئت علمی دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق (ع)؛ رایانامه: bakhtiari14@gmail.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد پیوسته، رشته معارف اسلامی و مدیریت دولتی و سیاست‌گذاری عمومی، دانشگاه امام صادق (ع)؛ (نویسنده مسئول) رایانامه: salehnia.isu@gmail.com

کلیدواژه‌ها: امنیت ملی، تهدیدات امنیت ملی، سیاست‌گذاری امنیت ملی، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی.

۱. مقدمه

تلاش برای دستیابی به سطح مطلوبی از امنیت ملی پایدار همواره یکی از اصلی‌ترین راهبردها و اهداف کلان نظام‌های سیاسی بوده است. با توجه به دو نوع نگاه سلبی و ایجابی به مقوله امنیت ملی، می‌توان ادعا کرد که دیدگاه سلبی، که ناظر بر تهدیدات امنیت ملی تعریف می‌شود، با فوریت بیشتری، نظر سیاست‌گذاران امنیت ملی کشورها را به خود جلب می‌کند و مطالعات ایجابی، به‌رغم اهمیت مضاعف، در حال حاضر، بیشتر جنبه مطالعاتی و نظری دارد. از سویی دیگر، مطالعات امنیت ملی را می‌توان در دو رویکرد سنتی و نوین دنبال کرد. رویکرد سنتی تقریباً هم‌ارز مطالعات راهبردی در کشورهای غربی است و جنبه نظامی دارد، اما رویکرد نوین دیدی کلان‌نگر به جوانب مختلف امنیت ملی دارد و به‌نظر می‌رسد دنیای پیچیده کنونی، بیش از هر زمان دیگر، به این نوع نگاه جامع نیاز دارد.

در حالی سال‌های پایانی دهه چهارم انقلاب اسلامی را طی می‌کنیم که دنیای پیرامونی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران آکنده از آشوب‌ها و بحران‌های مختلف است و آینده‌پژوهان حوزه امنیت نیز درباره وخیم‌تر شدن اوضاع هشدار می‌دهند. با اینکه در طول نزدیک به چهل سال گذشته، سیاست‌گذاران و مدیران امنیت ملی کشور توانسته‌اند از سد بحران‌های مختلف بگذرند و کشور را به کشتی ثباتی در منطقه ناآرام و متشنج خاورمیانه بدل کنند باید توجه ویژه‌ای به تهدیدات پیرامونی کشور داشته باشیم و با برنامه‌ای دقیق، آمادگی‌های لازم برای مقابله با آن‌ها را کسب کنیم.

امنیت یکی از مباحث محوری در حوزه علم سیاست و حوزه سیاست‌گذاری در هر نظام سیاسی است که همواره از ابعاد مختلفی تهدید می‌شود. امنیت پدیده‌ای کیفی است که برحسب درجه‌بندی‌های عمدتاً ذهنی قابل توصیف است و اغلب آن را نبود تهدیدات و خطرات تعریف می‌کنند (Engerer, 2009: 7).

با توجه به پیچیدگی‌های زندگی بشری در دنیای معاصر و درهم‌تیدگی ابعاد مختلف جامعه، که از پیامدهای ناگزیر زندگی در عصر جدید است، مطالعات امنیت ملی در کشور به نگاهی کلان‌نگر و جامع نیاز دارد تا کشور را از معرض تهدیدات سخت و نرم پیش‌رو عبور دهد. نگاه‌های تنگ‌نظرانه نسبت به مطالعات امنیت ملی قطعاً جوابگوی نیازهای کنونی کشور نبوده، به سردرگمی و عدم موفقیت در مبارزه و مقابله با تهدیدات پیرامونی منجر خواهد شد (Hartland and Thunberg, 1982: 50).

یکی از مهم‌ترین مسائل مورد توجه کشورهای قدرتمند جهان، در شرایط کنونی، حرکت به سوی اولویت‌بندی تهدیدات امنیت ملی است (Mcgrady, 2015). در واقع لازم است این اولویت‌بندی با نگاهی سیستمی و فراگیر و مبتنی بر روش‌شناسی علمی انجام پذیرد تا بتواند در تخصیص بهینه منابع مؤثر واقع شود. (Beinart, 2014)

در این مقاله، کوشیده‌ایم، ضمن احصای جامع تهدیدات امنیت ملی، با یک نگاه کل‌نگر و جامع، با استفاده از رویکرد نوین مطالعات امنیت ملی، تهدیدات امنیت ملی کشور را در چهار دسته نظامی-اطلاعاتی، اقتصادی، فرهنگی-سیاسی و محیطی-منابع بررسی کنیم و، پس از آن، با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) که از جمله پرکاربردترین روش‌های تحقیق در عملیات نرم^۴ است، این تهدیدات را اولویت‌بندی کرده‌ایم. بنابراین، مسئله تحقیق چیستی تهدیدات اصلی متوجه نظام جمهوری اسلامی و همچنین دسته‌بندی و اولویت‌بندی این تهدیدات برای اتخاذ راهبردهای مقابله‌ای است. سؤالات اصلی پژوهش عبارت‌اند از:

۱. تهدیدات اصلی که متوجه نظام جمهوری اسلامی ایران هستند کدام‌اند؟

۲. طبقه‌بندی تهدیدات چگونه است؟

۳. اولویت‌بندی تهدیدات بر مبنای روش‌شناسی علمی چگونه است؟

بدیهی است که نتیجه این پژوهش می‌تواند کمک‌شایانی به تخصیص بهره‌ور منابع جهت تأمین حداکثری امنیت یا مقابله صحیح با تهدیدات نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران کند.

۲. چهار چوب نظری

هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند که به تعریفی جامع، کامل و درعین‌حال همه‌پسند برای امنیت ملی دست یافته است. هرچند، این حقیقت تقریباً درباره همه مقولات علوم اجتماعی صادق است اما درباره امنیت ملی به دلایل مختلفی واضح‌تر و روشن‌تر است. (Paleri, 2008: 521; Romm, 1993: 122)

«امنیت»^۵ از جمله واژه‌هایی است که، به لحاظ داشتن برخی شباهت‌ها با بعضی واژه‌های دیگر، دارای مفهومی سیال، متنوع و صورتی متغییر است و گستره بسیار وسیعی در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی را شامل می‌شود. طبیعی است که ارائه تعریفی کامل و جامع برای این‌گونه مفاهیم کاری دشوار است (بخشی، ۱۳۹۳: ۲۴).

امنیت در لغت از ریشه «امن» به معنای «در امان بودن» و «مصون بودن» از هر گونه تعرض و در «آرامش و آسودگی» بودن از هر گونه «تهدید» و «ترس» است (معین، ۱۳۹۳: ۴۵۳). در

4. Soft Operational Research

5. Security

مفهوم دینی، امنیت یکی از نعمت‌های خداوند است که بهشتیان در روز قیامت از آن برخوردار می‌شوند (دخان: ۳۴-۲۵؛ انعام: ۶۲۱-۷۲۱).

برخلاف معنای لغوی امنیت، در حوزه معنای اصطلاحی آن، اجماعی وجود ندارد و تعاریف اصطلاحی متفاوت و حتی متعارضی از آن ارائه شده است. یک بررسی اجمالی نشان می‌دهد که بیش از ۱۵۰ تعریف مختلف (از حیث معنا و بعضاً از نظر زبان‌شناختی) از امنیت وجود دارد (افتخاری، ۱۳۷۷: ۲۷-۶۰). باین حال، به‌طور کلی، می‌توان امنیت را «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی که ناظر بر امنیت مادی و روانی است» معنی کرد (ماندل، ۱۳۸۷: ۴۴). بوزان،^۶ یکی از اصلی‌ترین نظریه‌پردازان این حوزه، امنیت را حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) تعریف می‌کند (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۲).

به‌طور خلاصه، می‌توان گفت که دو نوع گفتمان سلبی و ایجابی در مطالعات امنیت وجود دارد. با توجه به اینکه «تهدید» و «ارزش» کلماتی بنیادین در مطالعات امنیتی است، اگر امنیت را با استفاده از کلمه «ارزش» معنا و تفسیر کنیم به گفتمان ایجابی و اگر در برابر کلمه «تهدید» معنا کنیم، به گفتمان سلبی امنیت پرداخته‌ایم (افتخاری، ۲۹۳۱: ۷۵-۸۵). تداوم همین تقسیم‌بندی را می‌توان در مطالعات امنیت ملی^۷ نیز دنبال کرد. در واقع مفهوم امنیت ملی به‌عنوان پرکاربردترین مفهوم در مطالعات امنیت است که از اضافه‌شدن واژه «ملی» به امنیت تشکیل می‌شود؛ یعنی بنا دارد امنیت را درباره یک ملت و برای آن مورد بحث قرار دهد.

باید توجه کرد که، به این ترتیب، برای پرداختن به مقوله امنیت ملی، باید به مسئله دولت - ملت^۸ نیز توجه کرد. هر چند مسئله امنیت جوامع بشری بحثی به قدمت تاریخ زندگی بشر است اما این مفهوم، با مضمون کنونی آن، پس از قرارداد وستفالیای^۹ و تشکیل دولت - ملت‌ها، شکل گرفت. از طرفی، پایان جنگ سرد^{۱۰} و تغییر فضای امنیتی جهان در دهه ۱۹۸۰ م، تغییراتی بنیادین در مطالعات امنیت ملی رقم زد. البته باید توجه کرد که امنیت تنها مفهومی نیست که، از طریق آن، می‌توان به درک مسئله امنیت ملی نائل آمد، از لحاظ سنتی اکثر مطالبی که به تحلیل و تعریف این مسئله پرداخته‌اند همواره روی مفاهیم قدرت و صلح متمرکز بوده‌اند و تا حدودی هنوز هم هستند. افکار کسانی که رویکرد ناظر بر قدرت را ترجیح می‌دهند مبتنی بر مکتب رئالیستی^{۱۱} (واقع‌گرایی) در روابط بین‌الملل است و نویسندگانی مانند تئی. اچ. کار^{۱۲} و

6. Buzan
7. National Security
8. Nation-State
9. Westphalia
10. Cold War
11. Realism
12. T.H.carr

هانس مورگنتا^{۱۳} نمایندگان آن هستند. (Carr, 1973; Kenneth, 1979).

می‌توان استدلال کرد که قدرت هم گویای الگوی بنیادی توانایی‌های موجود در نظام بین‌المللی است، هم انگیزه اصلی رفتار نقش‌آفرینان صحنه آن است. اما کسانی که به رویکرد مبتنی بر صلح علاقه‌مند هستند، کم‌وبیش به آرای مکتب ایدئالیستی^{۱۴} (آرمان‌خواهانه) متکی‌اند. آرمان‌خواهان استدلال می‌کنند که برداشت آن‌ها، در مقایسه با دیدگاه پراکنده واقع‌گرایان، به ملاحظه جامع و کلی مسئله منجر می‌شود و، در عین حال، توجه آن‌ها مستقیماً بر مسئله بنیادی جنگ متمرکز می‌شود. از آن‌جا که جنگ مهم‌ترین تهدید مسئله امنیت ملی است، یافتن راه‌حلی بنیادین برای آن باعث حذف مسئله از صحنه بین‌المللی می‌شود. تا دهه ۱۹۸۰ م، این دو برداشت بر همه تفکرات مربوط به مسئله امنیت ملی حاکم بود (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۴). بوزان، به صورت مفصل، به تفاوت‌های این دو نوع نگاه پرداخته است. (Buzan, 1984: 2-21)

در بسیاری از موارد، دولت‌ها، حاکمان و سیاست‌گذاران امنیتی دوست ندارند تعریف واضح و درستی از امنیت ارائه دهند، تا بتوانند متناسب با شرایط، منافع خود را سنجیده و مفهوم امنیت را متناسب با منافع خویش بازتعریف کنند اما باید توجه کرد که لازم است متفکران و راهبردهناسان امنیتی تعاریف دقیق و جامعی برای مفاهیم امنیت و امنیت ملی در ذهن خود داشته باشند. بوث^{۱۵} در این باره می‌گوید: «آن دسته از راهبردهناسان که نمی‌خواهند بخشی از راه‌حل مسئله باشند، بدون شک، به‌طور روزافزون بخشی از مسئله را تشکیل می‌دهند». (Booth, 1979: 133)

نقش گسترده سیاست‌گذاران و دولت‌ها را در مبهم نگه‌داشتن مفهوم امنیت ملی نباید نادیده گرفت چراکه این ابهام بیش از هر چیز دیگری دست حکومت‌ها و سیاست‌گذاران امنیتی‌شان را باز می‌گذارد تا در صورت لزوم هر آنچه را که خوشایندشان نیست به‌عنوان مسئله امنیت ملی مطرح کنند و مشروعیت لازم را برای هر نوع اقدامی کسب نمایند. در واقع ابهام در تعریف دقیق مفهوم امنیت ملی برای سیاست‌مداران امکان توجیه را فراهم می‌کند. البته باید توجه کرد که این موضوع، بعضاً، بسیار عقلانی است و در فضای کشمکش‌های جهانی نباید به آن خرده گرفت، اما باید به سمت و سویی حرکت کرد که، در حد توان، تعریفی هر چه دقیق‌تر و هر چه کامل‌تر از مفهوم امنیت ملی ارائه داد.

بسیار جالب است که تهدیدات نظام بین‌المللی تقریباً همیشه آنقدر واقعی هستند که بتوان با اطمینان در مورد آن‌ها اغراق کرد. حتی نیاز به امنیت ملی می‌تواند به‌عنوان دلیلی برای مسکوت گذاشتن آن مورد استناد قرار گیرد (بوزان، ۱۳۷۸: ۲۵) و حتی شاید بتوان این مسئله

13. morgenta

14. Idealism

15. Booth

را نیز یکی از معماهای اصلی مطالعات امنیت ملی دانست؛ چرا که امنیت ملی مانع تعریف دقیق امنیت ملی در مطالعات امنیتی می‌شود. به هر حال، واضح است که دانش پژوهان و سیاست‌گذاران امنیتی به یک اندازه نیازمند آن‌اند که برای مواجهه با چالش‌های جهان آینده خود را آماده ساخته، طرح و برنامه‌ای خاص مهیا کنند. چنین به نظر می‌رسد که بدون اندیشه و طرحی برای آینده، هیچ ملتی نمی‌تواند امیدی به صیانت از امنیت خود داشته باشد. (Davis & Weeny, 2000: 1)

بسیاری از متفکران تلاش کرده‌اند برای امنیت ملی تعریفی ارائه کنند. در اینجا تعدادی از این تعریف‌ها را نقل می‌کنیم:

در فرهنگ مک میلان امنیت ملی «توان دفاع و حفاظت از ارزش‌ها و شهروندان یک ملت» تعریف شده است. (Macmillan Publishers, 2010)

کالج دفاع ملی هند در یک تعریف بسیط، امنیت ملی را «ترکیبی مناسب و منعطف از وجود دیپلماسی منعطف، منابع حیاتی ملی، ظرفیت و توان اقتصادی، حد کافی از فناوری‌های پیشرفته و در نهایت قدرت نظامی» می‌داند. (National Defence College of India, 1996)

چارلز مینر، استاد تاریخ دانشگاه هاروارد، در تعریف امنیت ملی می‌گوید: «بهترین تعریف برای امنیت ملی عبارت است از ظرفیت تنظیم امور داخلی و انجام امور ضروری و موردعلاقه در خارج از کشور. (Maier, 1993: 5)

رابرت ماندل،^{۱۶} در کتاب خود، امنیت ملی را این‌گونه تعریف کرده است: «امنیت ملی شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و اصولاً جزء مسئولیت حکومت‌های ملی است تا از بقای رژیم‌ها، نظام شهروندی و شیوه زندگی شهروندان خود در برابر تهدیدات مستقیم خارجی ممانعت به عمل آورد» (ماندل، ۱۳۸۷: ۵۲).

والتر لپمن^{۱۷} می‌نویسد: «هر ملتی تا جایی دارای امنیت است که در صورت عدم توسل به جنگ مجبور به رها کردن ارزش‌های محوری نباشد و اگر در معرض چالش قرار گیرد بتواند با پیروزی در جنگ آن‌ها را حفظ کند. (Wolfers, 1962: 150)

از نظر مایکل اچ.اچ. لوه^{۱۸} «امنیت ملی شامل سیاست دفاع ملی و نیز اقدامات غیرنظامی دولت برای تضمین ظرفیت کامل بقای خود به عنوان یک موجودیت سیاسی به منظور اعمال نفوذ و حصول اهداف داخلی و بین‌المللی است». (Louw, 1987)

تعریف جیاکومو لوجیانی چنین است: «امنیت ملی را می‌توان توانایی رویارویی در مقابل تجاوز کردن از خارج تعریف کرد». (Luciani 1989: 2-8)

16. Mandel

17. Lipman

18. H.h.louw

فرانکان. تراگر و اف. ان. سیمونی^{۱۹} می‌نویسد: «امنیت ملی آن بخش از سیاست دولت است که هدفش ایجاد مساعدت سیاسی ملی و بین‌المللی برای حفاظت یا گسترش ارزش‌های حیاتی ملی در مقابل دشمنان موجود و بالقوه است. (Trager and Simonie, 1973 : 26)

و تعریف کالج دفاع ملی کانادا:^{۲۰} «امنیت ملی یعنی حفظ راه و روش زندگی قابل‌پذیرش برای همه مردم و مطابق با نیازها و آرزوهای مشروع شهروندان. این امر شامل رهایی از حمله یا فشار نظامی، براندازی داخلی و نابودی ارزش‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می‌شود که برای کیفیت زندگی ضروری هستند. (Course documents, 1989)

اگر بخواهیم تعریفی جامع و کامل برای امنیت ملی ارائه دهیم، عبارت است از: امنیت ملی مصون‌نگه‌داشتن ارزش‌های حیاتی یک ملت در برابر تهدیدات بالقوه و بالفعلی است می‌تواند خاستگاه داخلی یا خارجی داشته باشند.

همان‌گونه که در بررسی مفهوم امنیت دو نوع گفتمان ایجابی و سلبی وجود دارد، امنیت ملی را نیز می‌توان ناظر به این دو گفتمان بررسی کرد. گفتمان ایجابی بیشتر بر کسب ارزش‌ها تأکید می‌کند در حالی که در گفتمان سلبی بر نبود و مقابله با تهدیدات تأکید می‌شود.

۳. روش تحقیق

در این مقاله، از روش تحلیل سلسله‌مراتبی^{۲۱} (AHP) استفاده می‌کنیم. این روش از جمله کاربردی‌ترین روش‌های تحقیق در عملیات نرم است که در تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره کاربرد دارد.

درواقع، روش تحلیل سلسله‌مراتبی به فرد تصمیم‌گیرنده یا سیاست‌گذار این امکان را می‌دهد که با توجه به متغیرها و معیارهای مختلف، به بهترین نحو تصمیم‌گیری کند. هر چند این روش می‌تواند در کارهای جزئی‌تر نیز کاربرد داشته باشد اما در تصمیم‌گیری‌های کلانی مانند تنظیم بودجه سالانه کشور یا اولویت‌بندی امور کلان‌دولتی، سیاست‌گذاران می‌توانند، با استفاده از این روش، به بهترین شکل ممکن، سیاست‌گذاری کنند.

با توجه به اینکه در این روش امکان مدل‌سازی مسئله در قالب مدل‌های سلسله‌مراتبی وجود دارد و نیز امکان آن هست که اولویت‌بندی گزینه‌ها در معیارهای متعدد، حتی در تعارض با یکدیگر، باشد، لذا این روش نسبت به روش‌های غیرسلسله‌مراتبی و همچنین روش‌های تک‌معیاره و تک‌هدفه مزیت اساسی دارد.

فورمن (Forman, 1985: 4-14) دربارهٔ یک سیستم پشتیبانی تصمیم‌گیری چندمعیاره

19. Trager & Simonie

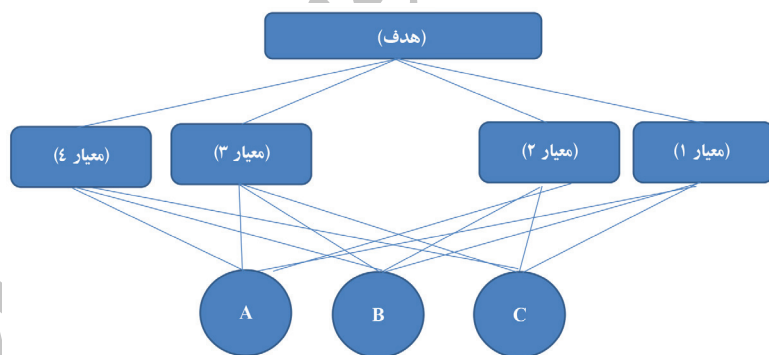
20. National Defence College of Canada

21. Analytic hierarchy process

خصوصیات زیر را لازم می‌داند:

۱. امکان فرموله کردن مسئله و تجدیدنظر در آن را بدهد؛
۲. گزینه‌های مختلف را در نظر بگیرد؛
۳. معیارهای مختلف را که عموماً با یکدیگر در تضاد نیز هستند در نظر بگیرد؛
۴. معیارهای کمی و کیفی را در تصمیم‌گیری دخالت دهد؛
۵. نظرهای افراد مختلف را در مورد گزینه‌ها و معیارها لحاظ کند؛
۶. تلفیق قضاوت‌ها برای محاسبه نرخ نهایی را امکان‌پذیر کند؛
۷. بر یک نظریه قوی استوار باشد.

فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی، با تجزیه مسائل مشکل و پیچیده، آن‌ها را به شکلی ساده تبدیل کرده، به حل آن‌ها می‌پردازد. این روش کاربردهای فراوانی در مسائل اقتصادی و اجتماعی پیدا کرده است و، در سال‌های اخیر، در امور مدیریتی نیز به کار می‌رود. اولین قدم در فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی، ایجاد یک نمایش گرافیکی از مسئله است که، در آن، هدف، معیارها و گزینه‌ها نشان داده می‌شوند. شکل ۱ نمودار مدل عمومی تحلیل سلسله‌مراتبی انتخاب یک هدف را نشان می‌دهد. سطح یک در سلسله‌مراتبی هدف را نشان می‌دهد، در سطح دوم معیارها مطرح می‌گردند و در سطح آخر نیز گزینه‌ها نشان داده شده‌اند.

شکل ۱. نمودار مدل عمومی در روش تحلیل سلسله‌مراتبی

رسم نمودار شکل ۱، که نمودار سلسله‌مراتبی انتخاب هدف را نشان می‌دهد، اولین گام در روش (AHP) است. در مرحله بعدی، می‌توانیم به سنجش وزن هر یک از گزینه‌ها اقدام کنیم. در فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی عناصر، هر سطح نسبت به عنصر مربوطه خود، در سطح بالاتر به صورت زوجی مقایسه و وزن آن‌ها محاسبه می‌شود. این وزن‌ها را وزن نسبی می‌نامیم. سپس، با تلفیق وزن‌های نسبی، وزن نهایی هر گزینه مشخص می‌شود که آن را وزن مطلق

می‌نامیم (قدسی پور، ۱۳۹۵: ۱۳).

همه مقایسه‌ها در فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی به صورت زوجی انجام می‌گیرد. مثلاً، اگر بخواهیم گزینه‌ها را از نظر معیارها مقایسه کنیم ابتدا گزینه A را با B، از این نظر، مقایسه می‌کنیم و سپس، این مقایسه را در مورد A با C و B با C نیز انجام می‌دهیم. در این مقایسه‌ها، تصمیم‌گیرندگان از قضاوت‌های شفاهی استفاده خواهند کرد؛ به گونه‌ای که اگر عنصر I با عنصر J مقایسه شود تصمیم‌گیرنده خواهد گفت که میزان اهمیت I نسبت به J یکی از حالات زیر است:

- کاملاً مطلوب‌تر با مقدار عددی ۹؛
 - مطلوبیت بسیار قوی با مقدار عددی ۷؛
 - مطلوبیت قوی با مقدار عددی ۵؛
 - اندکی مطلوب‌تر با مقدار عددی ۳؛
 - مطلوبیت برابر با مقدار عددی ۱.
- با توجه به مطالب بالا، برای مدل عمومی، جدولی همانند جدول زیر ترسیم می‌کنیم:

جدول ۱. وزن نسبی متناسب با معیار شماره ۱

	گزینه A	گزینه B	گزینه C
گزینه A			
گزینه B			
گزینه C			

باید توجه کرد که، باید برای هر کدام از معیارها، جدولی شبیه به جدول بالا ترسیم کنیم و سپس، با توجه به اعدادی که از راه‌های مختلف در جدول وارد می‌کنیم، میزان وزن نسبی هر گزینه را در معیار مدنظر مشخص می‌کنیم.

در این مقاله، همین روش را برای اولویت‌بندی تهدیدات امنیت ملی انجام داده‌ایم؛ به صورتی که پس از احصا و دسته‌بندی تهدیدات امنیت ملی و ساختن نمودار تحلیل سلسله‌مراتبی، با استفاده از نظرات نخبگان، مدیران و سیاست‌گذاران امنیت ملی در مصاحبه‌های انجام شده، فوریت و اهمیت پرداختن به هر کدام از تهدیدات امنیت ملی را مشخص کرده‌ایم. لازم به ذکر است که تهدیدات امنیت ملی را نیز با روش گردآوری کتابخانه‌ای و استفاده از مکتوبات صاحب‌نظران امنیت ملی به دست آورده‌ایم.

۴. تهدیدات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

هر آنچه، به صورت عینی یا ذهنی، ارزش‌ها و منافع ملی یک کشور را تهدید کند یا مانعی برای رسیدن کشور به اهدافش باشد تهدید امنیت ملی محسوب می‌شود. این تهدیدات ممکن است سخت، نیمه‌سخت یا نرم باشند. با توجه به دو رویکرد مطالعات امنیت ملی، تهدیدات را نیز می‌توان ناظر به این دو رویکرد بررسی کرد. در رویکرد سنتی، که تا چند دهه پیش رویکرد غالب و اصلی مطالعات امنیت ملی بود، تنها تهدیدات نظامی با خاستگاه خارجی، اصلی‌ترین تهدید امنیت ملی محسوب می‌شد اما در رویکرد نوین، همان‌گونه که امنیت ملی را به چهار بخش تقسیم کردیم، تهدیدات امنیت ملی نیز به چهار بخش تقسیم‌بندی می‌شوند و خاستگاه آن‌ها می‌تواند خارجی یا داخلی باشد.

قبل از اجرای روش فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی، با مرور ادبیات حوزه‌های امنیتی مرتبط، برخی شاخص‌های مرتبط با تهدیدات امنیت ملی احصا شد. در ادامه، با استفاده از روش کیفی دلفی، از طریق مصاحبه‌های عمیق با خبرگان حوزه امنیت ملی، شاخص‌های مرتبط با تهدیدات امنیت ملی با رویکردی حداکثری تکمیل شد. در ابتدا ۸۰ شاخص در حوزه‌های مختلف امنیت ملی احصا شد و طی مصاحبه‌های مجدد برای رسیدن به وفاق جمعی میان خبرگان، آن‌ها در نهایت ۲۸ شاخص را تأیید کردند.

با توجه به اینکه تهدیدات امنیت ملی به صورت عام می‌تواند هر کشوری را هدف قرار دهد، برای احصای تهدیدات جمهوری اسلامی، در برخی موارد، از کتاب‌ها و مقالات خارجی نیز استفاده کرده‌ایم و، به این ترتیب، تهدیدات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را به تهدیدات نظامی/اطلاعاتی، اقتصادی، سیاسی-فرهنگی و محیطی-منابع تقسیم کرده‌ایم.

۴.۱. تهدیدات نظامی-اطلاعاتی

- جنگ و نبرد نظامی با خاستگاه برون‌مرزی (فونگوین، ۱۳۵۹: ۶)؛

- جنگ و نبرد نظامی با خاستگاه درون‌مرزی (الوین و تافلر، ۱۳۷۲: ۱۱)؛

- ترور و تروریسم (Ashraf, 2004: 99)؛

- تهدیدات سایبری در حوزه نظامی و اطلاعاتی؛

- جاسوسی و نفوذ اطلاعاتی (ران، ۱۳۸۲: ۷۴)؛

- تسلیحات هسته‌ای و سلاح‌های نامتعارف (والترز، ۱۳۶۳: ۱۱۳).

۴.۲. تهدیدات اقتصادی-اداری

- بحران‌های ناظر بر فضای اقتصاد کلان؛

- جاسوسی اقتصادی و صنعتی (ناشری، ۱۳۹۴: ۵۳)؛

- فسادهای اقتصادی و اداری (عیوضی و سرخانی، ۱۳۹۵: ۱۵-۴۰)؛
- بحران ناکارآمدی نظام اقتصادی و اداری؛
- وابستگی اقتصادی؛
- تحریم و انزوای اقتصادی.

۴.۳. تهدیدات فرهنگی - سیاسی

- گروه‌های معاند سیاسی؛
- بحران‌های ناشی از فناوری‌های جدید؛
- بحران هویت (غرابی، ۱۳۸۸: ۱۲-۳۵)؛
- آسیب‌های اجتماعی (شعاع کاظمی، ۱۳۹۳: ۱۵-۱۸)؛
- بحران‌های مربوط به حوزه علم و فناوری؛
- بحران‌های قومیتی و مذهبی (طائی، ۱۳۷۸: ۲۴-۵۶)؛
- بحران‌های ناظر بر حاکمیت ملی؛
- بحران ارزش‌ها و فرهنگ ناهنجار.

۴.۴. تهدیدات منابع - محیطی

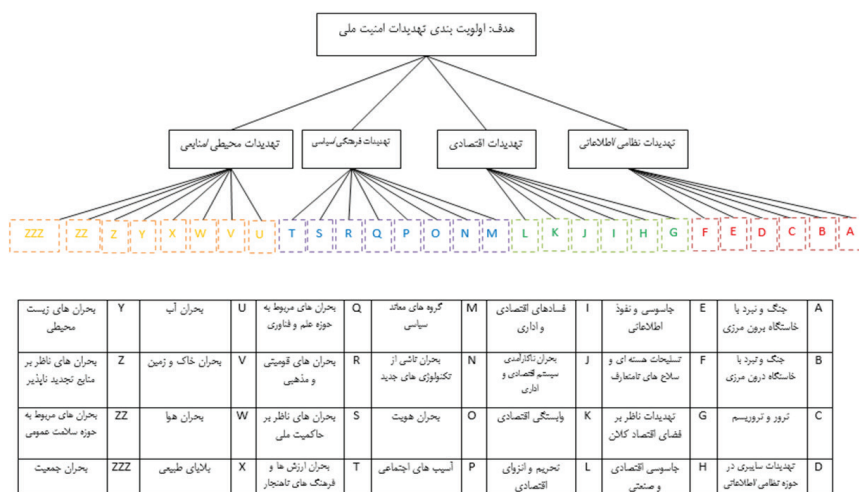
- بحران آب (بهمنی، ۱۳۹۵: ۱۷-۲۶)؛
- بحران خاک و زمین؛
- بحران هوا (علوی، ۱۳۹۲: ۲۷)؛
- بلایای طبیعی؛
- بحران‌های زیست‌محیطی؛
- بحران‌های مربوط به منابع تجدیدناپذیر؛
- بحران‌های مربوط به حوزه سلامت عمومی؛
- بحران جمعیت (روح‌افزا، ۱۳۹۵: ۱-۲۳)

۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها

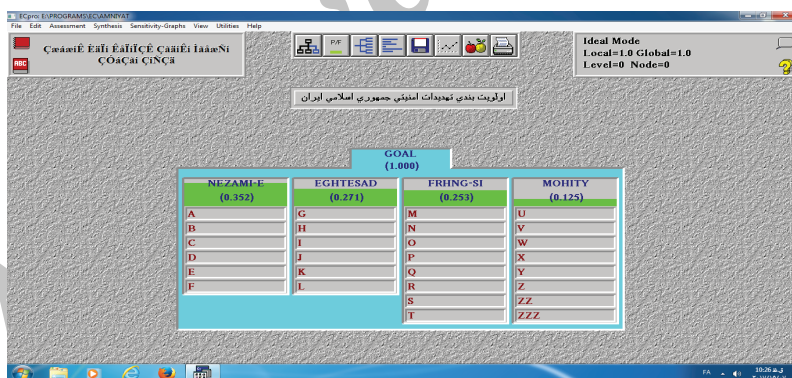
برای اولویت‌بندی تهدیدات امنیت ملی به روش فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی ابتدا باید مدل این تهدیدات با توجه به روش (AHP) ترسیم شود. پس از ترسیم مدل، با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد مقایسه زوجی، تهدیدات را برای مقایسه به نخبگان، پژوهشگران و مدیران ارشد اجرایی در حوزه امنیت ملی ارجاع داده‌ایم. در تکمیل پرسشنامه، عناصر دو ستون وسطی دوه‌دو باهم مقایسه می‌شوند. در مقایسه هر سطر اگر عناصر سمت راست بر عناصر سمت

چپ ترجیح داشته باشند، میزان ترجیح از طیف سمت راست انتخاب می شود و اگر عناصر سمت چپ مرجح باشند، میزان ترجیح از طیف سمت چپ انتخاب می گردد.

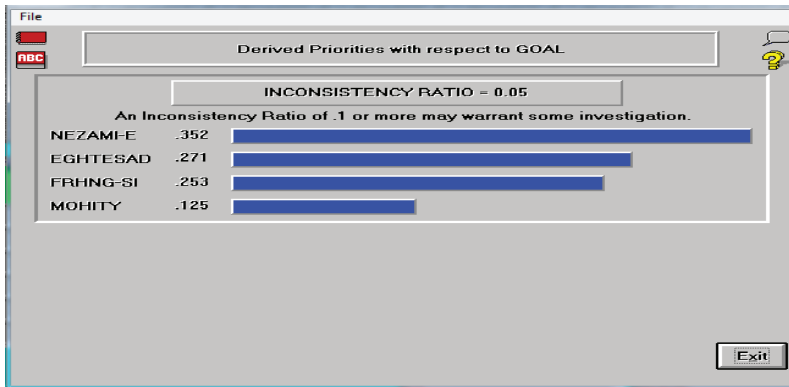

شکل ۳. مدل تحقیق بر مبنای روش تحلیل سلسله مراتبی

شکل ۴. شمایی کلی از مدل تحقیق در نرم افزار اکسپرت چویز

در شکل ۴، شمایی کلی از ورود کل مدل در نرم افزار expert choice دیده می شود. هدف مدل اولویت بندی تهدیدات جمهوری اسلامی ایران است که به چهار حوزه کلی تقسیم شده اند و سپس شاخص های هر حوزه به صورت کدینگ وارد نرم افزار شده است.

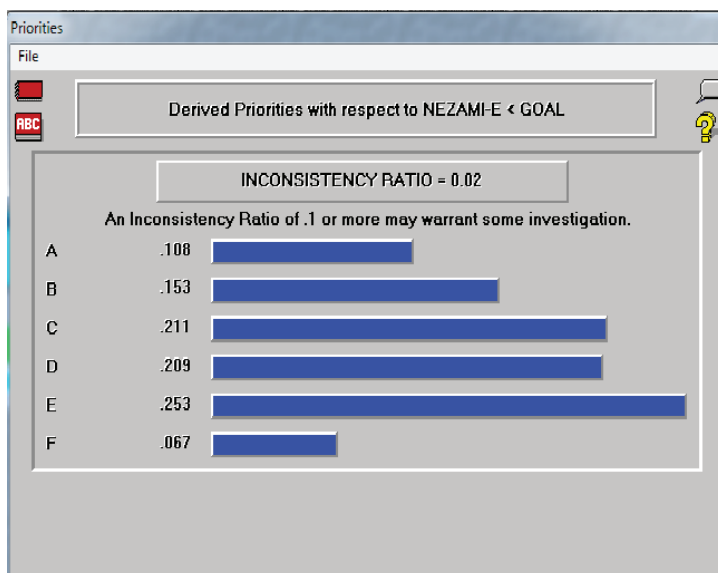

شکل ۵. اولویت بندی حوزه‌های مختلف امنیت ملی در نرم‌افزار expert choice

همان‌طور که در شکل ۵ پیدا است، حوزه نظامی - اطلاعاتی بیشترین اهمیت را به خود اختصاص داده است. هر چند تصور پژوهشگران این بود که، در این مقطع که حدود چهار دهه از انقلاب اسلامی می‌گذرد، حوزه‌های دیگری همچون اقتصاد با تأکید بر امنیت اقتصادی اولویت بیشتری داشته باشد اما در نظر خبرگان کماکان حوزه کلاسیک نظامی - اطلاعاتی اولویت بیشتری دارد و کاملاً از سایر حوزه‌ها متمایز است. اهمیت این حوزه حاکی از ارزش سرزمینی، جنگ و نبرد با خاستگاه درون‌مرزی یا برون‌مرزی، تهدیدات تروریستی، اهمیت اقدامات اطلاعات و ضداطلاعات در حفظ و صیانت از کشور، حملات سایبری به زیرساخت‌های کشور و... است.

اولویت دوم به حوزه اقتصادی اختصاص دارد. امنیت سرمایه‌گذاری و مقابله با فساد اقتصادی و رانت‌خواری در انواع مختلف آن اهمیت فراوانی برای نظام اسلامی دارد. در این برهه، باینکه انقلاب اسلامی با تهدیدات متعدد نظامی و اطلاعاتی روزافزون مواجه است، نظام اسلامی، از حیث سرزمینی و نظامی، بنیه مطلوبی دارد که به تثبیت در این حوزه منجر شده است. با این حال، در حوزه اقتصادی، مشکلات فراوانی دیده می‌شود؛ از جمله فساد اقتصادی در انواع اختلاس، ارتشا، اخلال در نظام اقتصادی کشور، رانت‌خواری، پورسانت در قراردادهای کلان و... این مشکلات حوزه اقتصادی را به تهدیدی جدی بدل کرده که می‌تواند مستقیماً به اعتماد مردم به نظام اسلامی آسیب برساند.

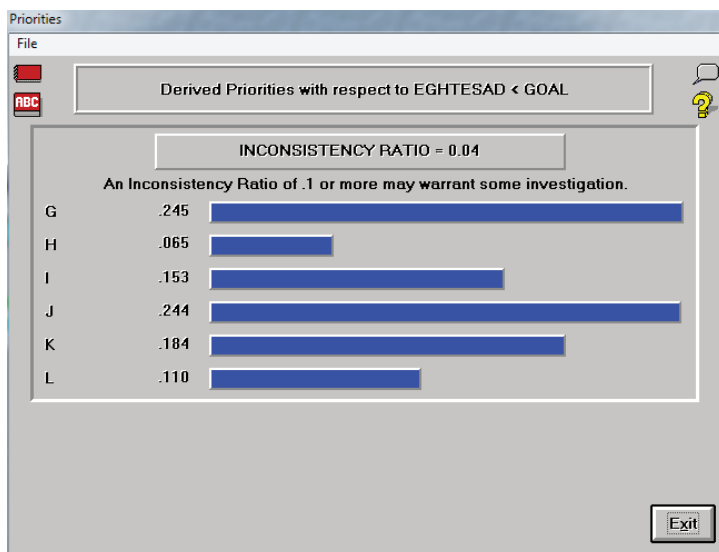
نرخ ناسازگاری ماتریس مربوط به معیارها، که ذیل هدف اصلی مدل قرار گرفته‌اند، ۰/۰۵ است که حاکی از سازگاری مطلوب نظرهای خبرگان است. طبق قواعد روش AHP نرخ ناسازگاری کمتر از ۰/۱ پذیرفته است.

شکل ۶. اولویت‌بندی تهدیدات نظامی در نرم‌افزار expert choice

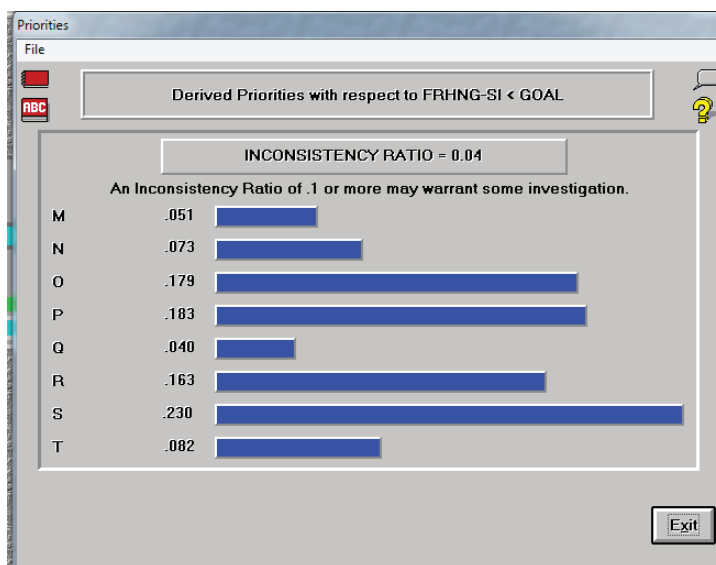
در این شکل، اوزان نسبی شاخص‌های ذیل معیار نظامی - اطلاعاتی مشخص شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، شاخص جاسوسی و نفوذ اطلاعاتی (E) بیشترین وزن و اهمیت را، در این حوزه، به خود اختصاص داده است. این شاخص شامل انواع روش‌های جمع‌آوری اطلاعات از کشورها است؛ از جمله روش‌های سنتی که اغلب با استفاده از نیروی انسانی انجام می‌شد و روش‌های نوین که با استفاده از ابزارهای فنی انجام می‌پذیرد. اولویت بالای این شاخص حاکی از ارزش حیاتی اطلاعات برای جمهوری اسلامی و لزوم صیانت از اطلاعات طبقه‌بندی‌شده کشور است.

نرخ ناسازگاری ماتریس مربوط به شاخص‌های ذیل معیار نظامی - اطلاعاتی ۰/۰۲ است که نشان‌دهنده سازگاری بسیار مطلوب نظرهای خبرگان در این حوزه است.

شکل ۷. اولویت‌بندی تهدیدات اقتصادی در نرم‌افزار expert choice

در شکل ۷ مشخص است که معیار تهدیدات ناظر بر فضای اقتصاد کلان (G) و بحران ناکارآمدی نظام اقتصادی و اداری (J)، با اختلاف اندکی مهم‌ترین شاخص‌های ذیل معیار اقتصادی هستند. شاخص تهدیدات ناظر بر فضای اقتصاد کلان شامل مواردی مرتبط با فضای اقتصاد کلان کشور از قبیل بیکاری، بحران اشتغال، تورم و... است که مسئولان عالی نظام همواره بر آن تأکید داشته‌اند. در شاخص بحران ناکارآمدی نظام اقتصادی و اداری فضای اداری کشور، تا آن حد که رسانه‌های معاند تبلیغ می‌کنند، ناکارآمد نیست. نظام مدیریتی کشور در زمینه ارتقای سطح خدمات و افزایش بهره‌وری نیروی کار و سرمایه توفیقاتی داشته است و اساساً در مقایسه با قبل از انقلاب به جهش‌های برجسته‌ای دست یافته است؛ با این حال، هنوز هم نیازمند تقویت و کاهش دیوان‌سالاری اداری از طریق بازمهندسی فرایندها است. در این ماتریس نیز، نرخ ناسازگاری ۰/۰۴ است که حاکی از وضعیت مطلوب سازگاری مقایسات خبرگان در ماتریس معیار اقتصادی است.

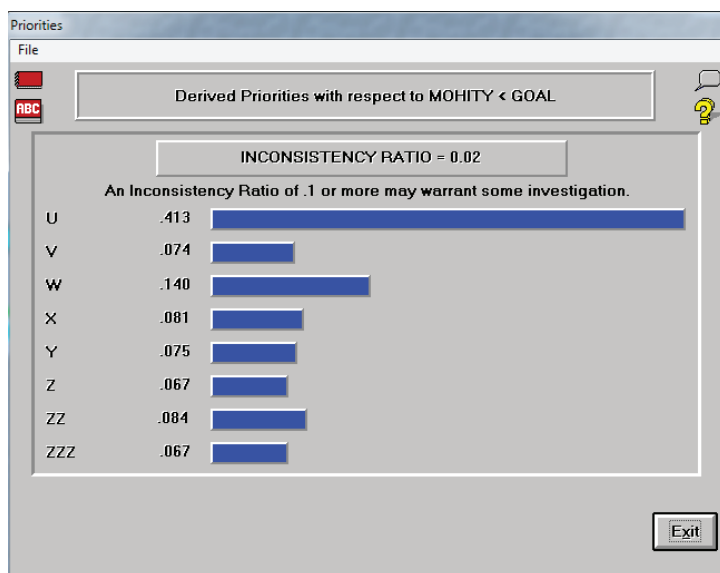
شکل ۸. اولویت‌بندی تهدیدات فرهنگی / سیاسی در نرم‌افزار expert choice

همچنان‌که در خروجی نرم‌افزار، ذیل معیار فرهنگی - سیاسی مشخص است، معیار بحران‌های ناظر بر حاکمیت ملی (S) بیشترین وزن را دارد. این شاخص شامل مواردی همچون کاهش حاکمیت ملی و کاهش اعتماد عمومی به حاکمیت است. در واقع این شاخص ارزش حیاتی نگاه مردم به حاکمیت و کاهش شکاف بین حاکمیت و مردم را متذکر می‌شود. حضور در صحنه‌های مختلف نظام همچون راهپیمایی‌ها و انتخابات شاخص دقیق اندازه‌گیری نگاه مردم به حاکمیت است.

اولویت دوم حوزه فرهنگی، آسیب‌های اجتماعی (P) است که شامل طلاق، اعتیاد، بحران‌های جنسی، تضعیف نهاد خانواده، بدحجابی، حاشیه‌نشینی و تبعات آن است. رصد وضعیت آماری آسیب‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی دقیق، برای حل ریشه‌ای این آسیب‌ها، براساس آموزه‌های غنی اسلامی و استفاده از خبرگان حوزوی و دانشگاهی، در این زمینه، راهگشا خواهد بود.

بحران هویت (O) و بحران‌های قومیتی و مذهبی (R) که بعضاً دستمایه جریانات سیاسی نیز قرار می‌گیرد در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

در این ماتریس نرخ ناسازگاری ۰/۰۴ است که حاکی از وضعیت مطلوب سازگاری مقایسات خبرگان در ماتریس معیار فرهنگی - سیاسی است.

شکل ۹. اولویت بندی تهدیدات محیطی - منابع در نرم افزار expert choice

خروجی نرم افزار expert choice، بر مبنای نظرهای خبرگان، مشخص کرده است که در معیار محیطی - منابع، مهم ترین تهدید امنیت ملی عبارت از بحران آب (U) است که بیش از ۴۰ درصد کل تهدیدات این حوزه را به خود اختصاص داده و، با اختلاف بسیار زیاد از سایر شاخص ها، اولویت اول این حوزه تعیین شده است.

ایران در محیط خشک و نیمه خشکی قرار دارد و، طبق نظر صاحب نظران امنیت ملی، جنگ های آینده بر سر منابع آبی خواهد بود. وجود مشکلات فرامرزی همچون آب های مرزی، دیپلماسی آب را شکل داده است که هدف آن جلوگیری از زیاده خواهی برخی کشورهای همسایه در احداث سد و جلوگیری از جریان طبیعی رودخانه های مرزی و بهره برداری کشورهای پایین دست است.

همچنین، مشکلات متعدد تولید و توزیع آب در داخل کشور اهمیت این معیار و تأثیرات آن بر امنیت ملی را کاملاً بارز کرده است. درگیری های اخیر در کشور در موضوع انتقال آب حوضه به حوضه که، متأسفانه، به کشته شدن برخی هموطنان نیز منجر شد، حاکی از امنیتی شدن این شاخص زیست محیطی است.

در موضوع بحران آب، مواردی همچون کمبود آب، آلودگی آب (کیفیت آب)، خشک شدن دریاچه ها و تالاب ها، عدم استفاده بهره ورانه از منابع آبی، بحران های ناشی از سدسازی و انتقال آب، ضعف فناوری در تأسیسات آبرسانی و انتقال آب، کاهش سطح

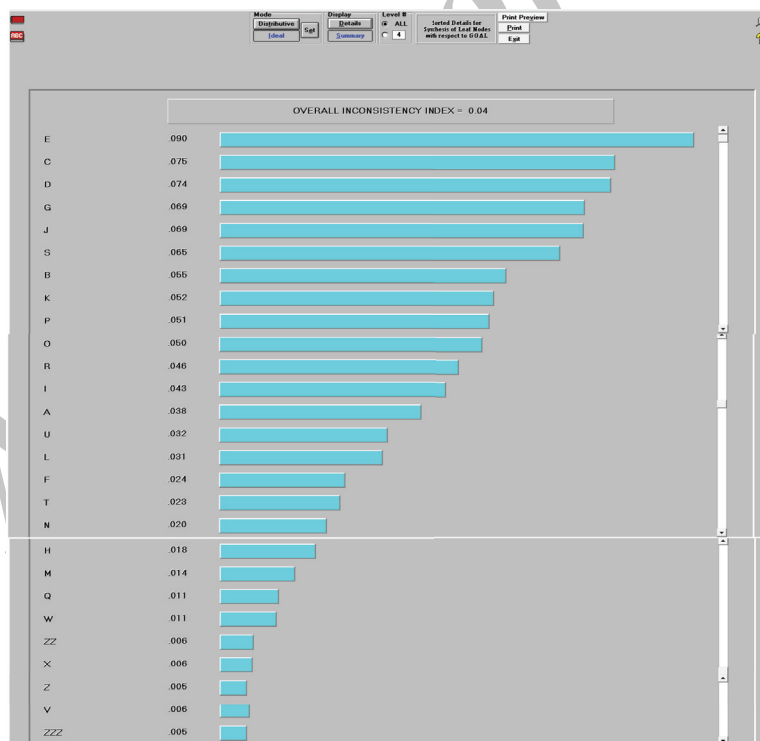
سفره‌های زیرزمینی، چاه‌های غیرمجاز و استفاده بی‌رویه از منابع زیرزمینی تهدیدات اساسی این حوزه‌اند.

آلودگی هوا (W) اولویت دوم را در معیار محیطی به خود اختصاص داده است. آلودگی هوا در کلان‌شهرها و عدم سیاست‌گذاری جامع برای حل این معضل، آن را به یک معضل امنیتی بدل کرده و بخش‌های مختلف جامعه مانند بهداشت و درمان، وزارت امور خارجه (در موضوع ریزگردها)، صنایع و معادن (در ضوابط جلوگیری از آلاینده‌های محیطی) و... را درگیر خود کرده است.

نرخ ناسازگاری این ماتریس ۰/۰۲ است که وضعیت بسیار مطلوب سازگاری در نظرات خبرگان را نشان می‌دهد.

۶. نتیجه

مهم‌ترین تهدیدات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، از نظر متخصصان و مدیران امنیتی کشور، در تصویر خروجی نرم‌افزار expert choice (شکل ۱۰) مشاهده می‌شود.

شکل ۱۰. اولویت‌بندی تهدیدات امنیت ملی در نرم‌افزار expert choice

جدول ۲. وزن نسبی ابعاد چهارگانه ابعاد امنیت ملی

اولویت	عنوان معیار (بعد امنیت ملی)	ضریب اولویت
۱	نظامی - اطلاعاتی	۰,۳۵۲
۲	اقتصادی	۰,۲۷۱
۳	فرهنگی - سیاسی	۰,۲۵۱
۴	محیطی - منابع	۰,۱۲۵

همان‌طور که در بخش تحلیل داده‌ها ذکر شد، معیار نظامی - اطلاعاتی بیشترین اهمیت را در میان سایر معیارها دارد؛ لذا، راهبردهای امنیتی نظام، بر مبنای شاخص‌های ذکر شده ذیل این معیار، مهم‌ترین حوزه برای تخصیص سرمایه‌های انسانی و مالی جهت مقابله با تهدیدات است. به‌طور خلاصه، می‌توان گفت، در این حوزه، ارتقای توان دفاعی و نظامی کشور و، همچنین، ارتقای سطح اشرافیت اطلاعاتی و امنیتی در داخل یا خارج مرزها و هر جایی که اهداف نظام جمهوری اسلامی اقتضا می‌کند می‌تواند تضمین‌کننده مقابله با این دسته از تهدیدات باشد.

جدول ۳. وزن نسبی تهدیدات امنیت ملی

اولویت	عنوان تهدید	ضریب تهدید	موضوع تهدید
۱	جاسوسی و نفوذ اطلاعاتی	۰,۰۹۰	نظامی - اطلاعاتی
۲	ترور و تروریسم	۰,۰۷۵	نظامی - اطلاعاتی
۳	تهدیدات سایبری در حوزه نظامی و اطلاعاتی	۰,۰۷۴	نظامی - اطلاعاتی
۴	تهدیدات ناظر بر فضای اقتصاد کلان	۰,۰۶۹	اقتصادی
۵	بحران ناکارآمدی نظام اداری و اقتصادی	۰,۰۶۹	اقتصادی
۶	بحران‌های ناظر بر حاکمیت ملی	۰,۰۶۵	فرهنگی - سیاسی
۷	جنگ و نبرد با خاستگاه برون‌مرزی	۰,۰۵۵	نظامی - اطلاعاتی
۸	وابستگی اقتصادی	۰,۰۵۲	اقتصادی
۹	آسیب‌های اجتماعی	۰,۰۵۱	فرهنگی - سیاسی
۱۰	بحران هویت	۰,۰۵۰	فرهنگی - سیاسی
۱۱	بحران‌های قومیتی - مذهبی	۰,۰۴۶	فرهنگی - سیاسی

۱۲	فساد اقتصادی - اداری	۰,۰۴۳	اقتصادی
۱۳	جنگ و نبرد با خاستگاه درون مرزی	۰,۰۳۸	نظامی - اطلاعاتی
۱۴	بحران آب	۰,۰۳۲	محیطی - منابع
۱۵	تحریم و انزوای اقتصادی	۰,۰۳۱	اقتصادی
۱۶	تسلیمات هسته‌ای و سلاح‌های نامتعارف	۰,۰۲۴	نظامی - اطلاعاتی
۱۷	بحران ارزش‌ها و فرهنگ ناهنجار	۰,۰۲۳	فرهنگی - سیاسی
۱۸	بحران‌های ناشی از فناوری‌های جدید	۰,۰۲۰	فرهنگی - سیاسی
۱۹	جاسوسی اقتصادی و صنعتی	۰,۰۱۸	اقتصادی
۲۰	گروه‌های معاند سیاسی	۰,۰۱۴	فرهنگی - سیاسی
۲۱	بحران‌های مربوط به حوزه علم و فناوری	۰,۰۱۱	فرهنگی - سیاسی
۲۲	بحران هوا	۰,۰۱۱	محیطی - منابع
۲۳	بحران‌های ناظر بر سلامت عمومی	۰,۰۰۶	محیطی - منابع
۲۴	بلایای طبیعی	۰,۰۰۶	محیطی - منابع
۲۵	بحران‌های زیست‌محیطی	۰,۰۰۶	محیطی - منابع
۲۶	بحران خاک و زمین	۰,۰۰۶	محیطی - منابع
۲۷	بحران جمعیت	۰,۰۰۵	محیطی - منابع
۲۸	بحران‌های ناظر بر منابع تجدیدناپذیر	۰,۰۰۵	محیطی - منابع

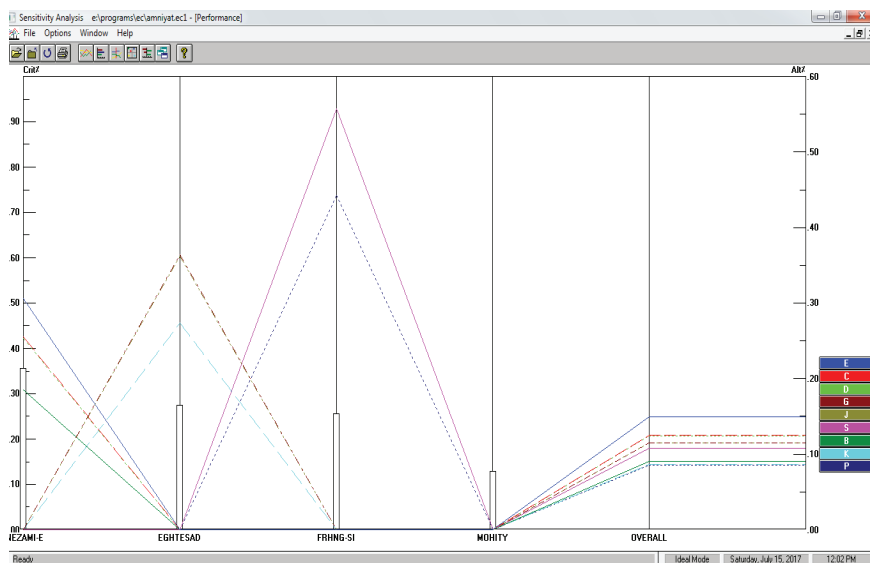
جدول فوق نتیجه اجرای مرحله نهایی روش AHP است که، در آن، اولویت‌بندی نهایی ابعاد و شاخص‌های حوزه امنیت ملی با در نظر گرفتن اوزان معیارها و تعیین اوزان نهایی مشخص می‌شود. اوزان نهایی شاخص‌های فوق مبنای برنامه‌ریزی و تخصیص منابع قرار می‌گیرد تا با تهدیدات مقابله شود.

از طرفی، چنان‌که در خروجی نرم‌افزار مشخص است، نرخ ناسازگاری کلی، پس از اجرای مرحله ادغام، ۰/۰۴ است که حاکی از سازگاری کلی و مطلوب اجرای روش و تأیید آن است. بنابراین، به کارگیری روش فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی در موضوع فوق روایی و اعتبار کافی دارد و نتایج آن معتبر است.

باتوجه به نتایج به دست آمده از پژوهش، تهدیدات نظامی - اطلاعاتی، نسبت به سایر تهدیدات، برجسته‌ترند و، در میان تهدیدات این گروه نیز، از نظر خبرگان امنیتی و اطلاعاتی

جاسوسی و نفوذ اطلاعاتی، ضریب تهدیدی بالاتری دارد.

شکل ۱۱. نمودار تحلیل حساسیت تهدیدات امنیت ملی در نرم افزار expert choice

همان گونه که در بخش تحلیل نتایج نرم افزار اشاره شد، خبرگان امنیت ملی، در میان گزینه‌های مختلف، برای حوزه تهدیدات نظامی-اطلاعاتی، جاسوسی و نفوذ بیشترین اهمیت را قائل شده‌اند؛ لذا، ارتقای اشرافیت اطلاعاتی بر اقدامات سرویس‌های اطلاعاتی، در داخل و خارج از کشور، مهم‌ترین حوزه توجه نظام جمهوری اسلامی است.

طبق نمودار تحلیل حساسیت (شکل ۱۱)، میزان حساسیت هر یک از معیارها نیز مشخص می‌شود؛ به طوری که می‌توان نسبت تغییرات ده معیار اول را متناسب با ضریب ابعاد مختلف مشاهده کرد.

جدول ۳ می‌تواند در برنامه‌ریزی، تخصیص بودجه و سیاست‌گذاری مقابله با تهدیدات امنیت ملی نقشی کلیدی ایفا کند. با توجه به نتایج به دست آمده، سیاست‌گذاران امنیت ملی کشور برای دستیابی به سطحی مطلوب و پایدار از امنیت، باید متناسب با اولویت‌بندی تهدیدات که منطبق بر نظرات نخبگان و مدیران امنیتی کشور است، منابع و امکانات لازم را، برای مبارزه با این تهدیدات، تخصیص دهند و، با در نظر گرفتن این اولویت‌بندی، برنامه‌ریزی و اقدامات مقابله‌ای را تنظیم کنند.

کتابنامه

- آزر، ادوارد. و چونگک این. مون. ۱۳۷۹. امنیت ملی در جهان سوم. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر. ۱۳۷۷. «امنیت ملی: رهیافت‌ها و آثار». فصلنامه مطالعات راهبردی. پیش شماره ۲. صص ۲۷-۶۰.
- افتخاری، اصغر. ۱۳۸۱. مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر. ۱۳۹۲. امنیت اجتماعی شده. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. آکون و هایدی تافر. ۱۳۷۲. جنگ و ضدجنگ. ترجمه شهیندخت خوارزمی. تهران: نشر سیمرخ.
- بخشی، عبدالله. ۱۳۹۵. اطلاعات و امنیت در کتاب و سنت. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشکده اطلاعات.
- بهنمی، محمدمسعود. ۱۳۹۵. بحران آب در ایران و جهان. تهران: نشر کیکاووس.
- بوزان، باری. ۱۳۷۸. مردم، دولت‌ها و هراس. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جهان‌بزرگی، احمد. ۱۳۸۸. امنیت در نظام سیاسی اسلام (اصول و مؤلفه‌ها). تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ران، فریدل. ۱۳۸۲. جاسوسی: دنیای مدرن جاسوسی. ترجمه معاونت پژوهشی دانشکده امام باقر (ع). تهران: انتشارات دانشکده امام باقر (ع).
- روح‌افزا، فرشته. ۱۳۹۵. بحران جمعیت در ایران. تهران: انتشارات خبرگزاری فارس.
- سلمان خاکسار، عبدالحمید. ۱۳۹۰. حکومت، فرد و امنیت. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- شعاع کاظمی، مهرانگیز. ۱۳۹۳. آسیب‌های اجتماعی. تهران: انتشارات آوای نور.
- طائی، علی. ۱۳۷۸. بحران هویت قومی در ایران. تهران: نشر شادگان.
- علوی نخجوانی، نغمه. ۱۳۹۲. آلودگی هوا. تهران: انتشارات جامعه‌نگر.
- عیوضی، میثم و غلام‌رضا سرخانی. ۱۳۹۵. تحلیل و بررسی فساد اداری و نگاهی بر قوانین و خط‌مشی‌ها. تهران: انتشارات ماهواره.
- فونگوین، جیاب. ۱۳۵۹. هنر نظامی جنگ خلق. ترجمه احمد تدین. تهران: نشر آگاه.
- قدسی‌پور. سیدحسن. ۱۳۹۵. فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP). تهران: انتشارات دانشگاه امیرکبیر.
- کریمی مله، علی، اکبر بابایی و کاوه امیرخانی. ۱۳۸۹. «تهدیدات سیاسی امنیت ملی از دیدگاه امام خمینی (ره)». فصلنامه مطالعات راهبردی. شماره ۴۹. صص ۸۳-۱۰۹.
- ماندل، رابرت. ۱۳۸۷. چهره متغیر امنیت ملی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- معین، محمد. ۱۳۶۳. فرهنگ معین. چاپ ششم. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ناشری، هدیه. ۱۳۹۴. جاسوسی اقتصادی و صنعتی. تهران: دانشکده اطلاعات.
- والترز، رابرت. ۱۳۶۳. دام سلاح هسته‌ای و راهی برای گریز از آن. ترجمه محمدرضا فتاحی. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

- Ashraf, M. A. 2004. "True Islamic Teachings Compared to Al-Qaeda's Doctrine". *The Review of Religions*. Vol. 99. No. 4.
- Beinart, P. 2014. "Debating and Start Prioritizing America's National Security Crises". National Journal Group. Inc.
- Booth, Ken. 1979. *Strategy and Ethnocentrism*. London: Croom Helm.
- Buzan, Barry. 1948. "Peace, Power and security: contending concepts in the study of internationalrelations". *Journal of Peace Research*. Vol. 21: 2.
- Carr, E.H. 1973. *The Twenty years crisis: 1919-1939*. New York: Knopf.
- Course documents. 1989. National Defence College of Canada. Kingston.
- Engerer, H. 2009. "Security Economics: Definition and Capacity". *Economics of Security Working Paper*. No. 5.
- Forman, E.H. 1985. "Decision Support for Executive Decision Makers". *Information Strategy: The Executive's Journal*. vol. 4. Pp. 4-14.
- Hartland, Penelope and thunberg. 1982. "National economic security: interdependence and vulnerability". Kennedy Institute.
- Jacquelyn, Davis & Michael, J.S weeney. 2000. *Strategic Paradigms 2025: U.S. Security Planning For a New Era*. U.S. The Institute for Foreign Ploicy Analysis.
- Kenneth, N. Walts. 1979. *Theory of International Politics*. Reading. Mass: Addison-wesley.
- Louw, Michael H.H. 1978. *National Security*. Pretoria: ISS-University of Pretoria.
- Luciani, Giacomo. 1989. "The economic content of security". *Journal of Public Policy*. Vol. 8:2. P. 151.
- Macmillan Publishers limited. 2010. *Definition of "National Security"*.
- Maier, Charles S. 1990. *Peace and security for the 1990s*. Unpublished Paper for the MacArthur Fellow ship Program. Social Science Research Council.
- Mcgrady, M. 2015. "Prioritize national security threats to put ISIS at the very top". *Capitol Hill Publishing Corp*. A subsidiary of News Communications. Inc.
- National Defence of India. 1996. *A Maritime Strategy for India*. New Dellhi: National Defence College.
- Paleri, Prabhakaran. 2008. *National Security: Imperatives and challenges*. New Delhi: Tata McGraw-Hill.
- Romm, Joseph J. 1993. *Defining National security: the nonmilitary aspects*. Pew Project on America's Task in a Changed World (Pew Project Series). Council on Foreign Relations.
- Trager, Frank N. & Simonie, Frank L. 1973. "An introduction to the study of national security". In F.N. Trager and P.S. Kronenberg. *National Security and American Society*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Wolfers, Arnold. 1962. *Discord and Collaboration*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.